ORIGINEA ȘI EVOLUȚIA LIMBII ROMÂNE

Limba română este limba latină vorbită în mod neîntrerupt în partea orientală a Imperiului Roman, cuprinzând provinciile dunărene romanizate: Dacia, Panonia de sud, Dardania, din momentul pătrunderii limbii latine în aceste provincii și până astăzi.

Perioada de formare a limbii române este cuprinsă între anul 271 e. n. și sec al VI-lea când vin slavii.

Teritoriul de formare a limbii române: limba română s-a format și s-a vorbit în nordul și sudul Dunării, în provinciile Dacia, Dardania.

Caracterul latin al limbii române este dat de vocabularul fundamental și de structura gramaticală (care sunt de origine latină). Cuvintele din fondul principal de cuvinte denumesc:

-părți ale corpului omenesc (peste 90% sunt de origine latină): dinte-dentis, gură-gula, ochi-oculum, mână-manus, inimă-anima

-termeni religioși: Dumnezeu- Domine Deus, creștin-cristianus, biserică-basilica

-termeni care denumesc noțiuni esențiale: sat-fossatum, grâu-granum, mamă-mater, a ara-arare

-toponime: Dunăre, Napoca, Drobeta

-onomastică: Liviu, Octavian, Tiberiu, Ovidiu, Traian, Cezar, Agripina

Conservarea elementului dac reprezintă elementul de originalitate al limbii române. Există peste 100 de cuvinte de origine dacă. De exemplu, abur, baltă, balaur, căciulă, ceafă, copac, copil, fluier, gard, mal, mărar, mânz, moș, pupăză, scrum; toponime: Carpați, Argeș, Mureș, București; onomastică: Bucur, Bârsan.

INFLUENȚA SLAVĂ: Prezența slavilor pe teritoriu începând cu sec al VI-lea și oficierea cultului religios în limba slavă determină o influență a acestei limbi asupra limbii române.

-termeni de cult religios: maslu, rai, iad, sfânt, liturghie, stareț

-toponime: Craiova, Cozia, Prahova, Ilfov

-onomastică: Ivan, Olga, Tania

-vocativul în „O” al substantivelor feminine: Mario!, Florico!

-formarea numeralelor de la 11 la 19.

INFLUENȚA GREACĂ: s-a exercitat prin domniile fanariote.

-onomastică: Vasile, Ioan, Andrei, Elena, Constantin;

-anumite cuvinte: alfabet, geometrie, trandafir, zahăr, filosofie

INFLUENȚA TURCĂ: s-a realizat prin prezența turcilor în nordul și în sudul Dunării.

-cuvinte: pașă, vizir, sultan, harem, hazna, turban, iahnie, rahat, cafea, halva, sarma, ciulama, musaca;

-toponime: Techirghiol, Medgidia

INFLUENȚA FRANCEZĂ: se datorează introducerii limbii franceze în școli.

DIALECTELE LIMBII ROMÂNE:

1. **Dialectul daco-român**, este vorbit pe teritoriul fostei Dacii, în Bucovina de nord, Banatul sârbesc, republica Moldova; este limba națională a statului România. Pe baza lui s-a format **limba română literară** care este aspectul cel mai îngrijit al limbii naționale. Acest dialect are mai multe **graiuri:** moldovean, muntean, oltean, bănățean, crișan, maramureșan.
2. **Dialectul macedo-român** este vorbit de românii din Macedonia.
3. **Dialectul megleno-român** se vorbește în regiuni din Bulgaria, Grecia.
4. **Dialectul istro-român** se vorbește în nordul Mării Adriatice (peninsula Istria).

Limba română face parte din **familia limbilor romanice** în număr de 10: italiana, franceza, spaniola, portugheza, româna, sarda, retoromana, provensala, dalmata, catalana.

Limba română face parte, ca toate limbile romanice, **din familia limbilor indo – europene**. Din acestă familie mai fac parte: limbile slave (rusă, polonă, cehă, sârbă, ucraineană, bulgară), limbile germanice (engleză, germană), limbile nordice (suedeză, norvegiană, daneză), greaca, persana, albaneza, hindi.

TIPĂRITURILE în limba română

Tiparul apare pe la mijlocul secolului al XVI-lea. Primele tipărituri aparțin **diaconului CORESI,** care tipărește la Brașov 11 cărți religioase în limba română și în limba slavonă, între 1560 și 1581: Psaltire, Pravila. Cărțile tipărite de diaconul Coresi au avut o mare circulație și au pus bazele **limbii române literare vechi**.

PALIA DE LA ORĂȘTIE (1582) a fost tipărită de Șerban, fiul lui Coresi, și cuprinde două capitole din Biblie.

Primul text scris în limba română, cunoscut și păstrat până astăzi, este **SCRISOAREA LUI NEACȘU DIN CÂMPULUNG**, adresată lui Hans Benker, judele Brașovului, în anul **1521.**

Prin acest document, boierul Neacșu de la Câmpulung (DĂLGOPOLE) îl înștiințează pe Hans Benker, primarul Brașovului, de un posibil atac al turcilor în nordul Dunării. Textul are particularități ale limbii din acea vreme:

-păstrează forme vechi ale unor substantive: țeară-țară, corabii-corăbii, omin-oameni;

-păstrează forme vechi ale unor prepoziții: den-din, pre-pe;

-folosește forme vechi ale pronumelui: loi-lui, tote-toate, miu-meu, ceale-acele.

-păstrează elementele slavone la începutul scrisorii: **I PAK** (și iarăși), **ZA** (despre). Începutul scrisorii este următorul: „ I pak (și iarăși) dau știre domniei tale za (despre) lucrul turcilor...”

ÎNVĂȚĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU, TEODOSIE

Neagoe Basarab este ctitor al Mănăstirii Curtea de Argeș și al Mitropoliei din Târgoviște

Cartea este redactată în limba sloavonă (slava veche) și cuprinde sfaturi cu caracter politic și militar, în spiritul moralei creștine. Regulile de bună purtare de care fiul său trebuie să țină seama sunt: răbdarea, înțelepciunea, prudența și discreția.

CONTRIBUȚIA LITERATURII RELIGIOASE LA FORMAREA LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE

MITROPOLITUL VARLAAM – scrie Carte românească de învățătură care cuprinde 74 de predici, dând sfaturi privitoare la îndepărtarea viciilor. Sunt introduse aici legende despre Sfinții Gheorghe, Petru și Pavel,și folosește o limbă lipsită de expresii slave, având la bază limba populară.

MITROPOLITUL DOSOFTEI – face pași importanți pentru introducerea limbii române în oficierea cultului creștin ortodox. Pentru talentul său literar, el este considerat **primul poet cult din literatura noastră.**

MITROPOLITUL ANTIM IVIREANU – scrie predici cu caracter moralizator numite DIDAHII. Acestea sunt pagini de literatură realistă pentru că tema, eroii, subiectul sunt preluate din viața socială. El este cel care a introdus limba română în ritualul ortodox. A fost canonizat de Biserica Ortodoxă drept **mucenic**.

BIBLIA DE LA BUCUREȘTI - Apare în anul **1688**, textul fiind realizat într-o limbă română literară unitară.

Prof. Ioana Nicoleta